

Árpád-kori templomaink nyomában IV. 2021. július 3.

Egy verőfényes júliusi szombat reggelen indultunk Budapestről 7-órakor.

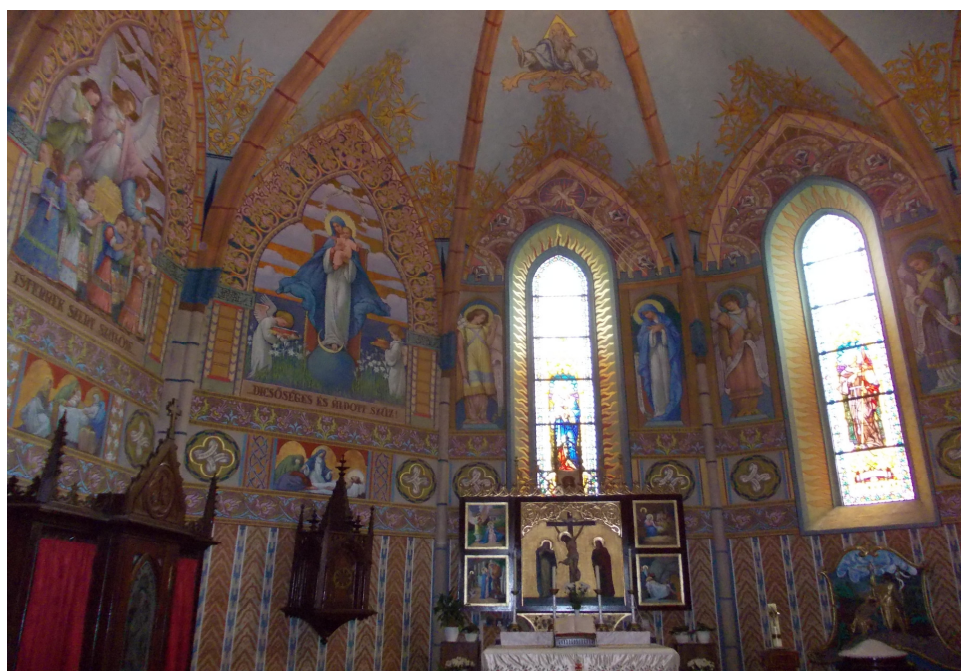
31 túratárrsal kezdtük meg utunk a Bükk déli vidéke felé. Utunk első állomás egy rövid kávészünet után **Egerlövő** volt. A község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében helyezkedik el, Mezőkövesdtől 11 kilométerre délre. A települést 1221-ben a Várad Regestrumban említik először, „Luen” alakban. A községet székely lövészek alapíthatták. Környéke már a bronzkorban is lakott volt. **Árpád-kori temploma** a tatárjárás előtt (1241) épült faragott kváderkövekből. A templom a tatárjárás és a török hódoltság idején is többször megrongálódott, de mindig újjáépítették. A XVI. század óta a reformátusok használják.

1721-ben fatornyot építettek a templom mellé, melyet 1779-ben felújítottak. Ekkor már kicsinek bizonyult az 5'9 méter alapterületű templom, ezért szükségesnek látszott bővítése. 1828-ban lebontották a templom nyugati zárófalát és az addigi templomhoz építették az új, észak-déli, három boltszakaszos, csehsüveg boltozatos kereszthajót. Akkor készült rokokó stílusban a szószék és a templom padjai is. 1834-ben építették a 23 m magas kőtornyot a szentélyre, amely így homlokzati torony lett. Gordos Attila lekipásztor fogadott minket nagyon szívélyesen, bemutatta a templomot, beszélt az élénk gyülekezeti életről és átvitt minket a szépen felújított lelkészlakba is, mely gyülekezeti házként is szolgál. A lelkészlak és a templom közötti parkban szoktak megrendezésre kerülni a gyülekezet közösségi eseményei. A templom megtekintése után folytattuk utunkat Mezőkövesdre.

Mezőkövesd a honfoglalás korában jött létre, de az 1275-ös egyházi összeírás lakatlan faluként utal rá, feltehetőleg a tatárjárás idején pusztult el. A 14. századtól a diósgyőri uradalom legdélibb települése. A 15. században már mezővárosként említik. 1450-ben Hunyadi János itt kötött békét a cseh huszitákkal. Mátyás király többször is látogatást tett a városban, melynek a husziták elleni harcban nyújtott támogatásáért mezővárosi rangot adományozott. A legenda szerint a matyó népcsoport elnevezése is a Mátyás névből származik, így nevezték magukat, mint Mátyás kedves népét. A török hódoltság alatt egy évre elnéptelenedett, majd újra betelepült. 1939-ben olajkutató fúrás alkalmával 800 méter mélyből tört elő a 72 fokos, kéntartalmú gyógyvízforrás. Itt épült meg a Zsóry Gyógy- és Strandfürdő, rövidebben **Zsóry-fürdő**. Napjaink Mezőkövesdje őrzi népi hagyományait, mely alapján a „Matyóföld fővárosa” címet viseli.

Először a műemléki védettségű **Szent László plébániatemplomba** látogattunk, ahol már várt minket egy presbiter hölgy, aki nagy lelkesedéssel és hozzáértéssel vezetett minket végig a templomon. A templom a mai formájában egytornyos barokk épület, és amelyet Grassalkovich Antal kamarai elnök tervezetése és rendelése szerint, 1770-ben Répássy András plébános építtetett meg. A templom helyén már a XIV. században állt egy régebbi templom, amelynek megmaradt gótikus szentélye a mostani templom **Mária-kápolnája**. A kápolna egyik érdekessége az a hímezett zászló, amely a városnak Mátyás király által 1464-ben adományozott címerét ábrázolja.

A templom főoltára fölött függő hatalmas, hat méter magas és három méter széles oltárképet Kovács Mihály festette 1868-ban, Egerben. A képen Szent László kitárt karral mutatja be hódolatát a felhőn trónoló Máriának, karján a gyermek Krisztussal.

A templom freskóit, Korényi József egri akadémiai festőművész készítette, a források szerint tempera és kazein (tejfehérjéből készült) festékkel.

A templom 1956-ban súlyosan megrongálódott, ekkor az elpusztult freskó helyett készült a „Te Deum”, illetve kifestésre került a templom belseje. Takács István festőművész az oltárral szemközt levő hátsó falra színpompás **matyó körmenetet** komponált. A freskón helyet kapott az akkori városi élet minden jelentősebb alakja, még maga a művész is megbújik rajta szerényen két templomi zászló között. A matyó viseletből az értő szem már az első ránézésre meg tudta állapítani, hogy milyen foglalkozású, társadalmi rangú személy hordja, és hogy a férfiak/nők házasság-e már, sőt még azt is, hogy az asszonyoknak van-e már gyermekük. A matyó népviselet megörökítése igen ritka, talán egyedülálló motívum az egyházi festészetben.

A templom megtekintése után kicsit megismerkedtünk a városközponttal. Elhaladtunk a barokk **Szenháromság oszlop**, majd **Matyó Múzeum** mellett, ami előtt **Kisjankó Bori** fejkendős **mellszobra** áll. Az út túloldalán a téren kőből faragott **Summás emlékmű** örökíti meg az egykori mezőgazdasági munkások sok nehéz életét, rajta indulásra kész mozdony, a vonat ajtajában a családjuktól sokszor évekre elbúcsúzós summások. A tér folytatásában kapott helyett az **1956-os emlékmű**. 1956-ban a városba bevonuló orosz csapatok szétlőtték a nagytemplom tornyát és több polgári lakost, köztük egy utcán sétáló jegyespárt is lekaszaboltak. Az ő emlékükre készült a gránit és márvány emlékmű, csúcsán a szétlőtt templom makettjével.

Innen a **Hadas városrész**ben folytattuk sétánkat, egy egyfajta élő skanzenben. Zegzugos utcákon 100-150 éves házakban bemutató, alkotóhelyeket létesítettek, de sok házbővítést, felújítást is láttunk, ami azt bizonyítja, hogy a Hadas kedvelt lakóhelye a mezőkövesdieknek. Az előkertekben, udvarokon mindenhol rengeteg virág, fa, szépen gondozott vetemények. Az egyik szép régi parasztház kertjében az éppen érésben lévő szedret gyűjtötték össze, a háziasszony kedvesen beinvitált, hogy kóstoljuk meg a gyümölcsöt. Csodásan édes és lédús volt, csak úgy kapkodtuk a fa alá leterített fóliáról!

A hadas családszervezet tulajdonképpen atyafiságot jelent: az egymással rokon családokat nevezték hadaknak. Egy udvaron, közös konyhán maradt együtt több felnövő nemzedék. A településrész építészetileg ezt a szerkezetet őrzi, innen kapta a nevét. A mezőkövesdi Hadas épületei hitelesen őrzik a matyóság építészét, az egykori életformát. Több alkotóházba is betértünk, ahol megcsodálhattuk a hímzést, bútorfestést, a helyi kerámiákat, megkóstolhattuk a mézeskalácsot. Sokan közülünk ajándékokat is vettek a helyi népművészekről. A matyóknak jellegzetes népművészete, népviselete van, melyből talán a matyó hímzés a legismertebb, a hímzők közül pedig Kisjankó Bori. Betértünk az emlékházába is, ahol haláláig lakott.

Kis Jankó Bori" író" volt, azaz ő rajzolta elő a mintákat, amiket aztán a családja kihímzett. Egyéni stílusára jellemző a tengelyes elhelyezés, a madármotívum, a tér teljes kitöltése. Lerajzolta és stilizálta a kerti virágokat, tulipánok, szegfűk, rózsák formáit. Leghíresebb motívumai a rózsák. Egyszer megkérték, hogy rajzoljon rózsákat. Nekifogott és 200 féle rózsát rajzolt le, de elmondása szerint többet is tudott volna, csak fáradt volt. Minden évben újabb és újabb rózsák bukkantak fel a rajzaiban. Álmaiban is virágokról álmódott: haragos rózsza, csókos rózsza, matyórózsza, barátságos rózsza, pünkösdi rózsza. Felébredve rögtön lerajzolta őket, hogy el ne felejtse. Elindítója lett a matyó hímzéskultúra megváltoztatásának.

Matyóknak nevezik magukat a Mezőkövesd és környékén élők. A matyó nép eredetére vonatkozólag Győrffy István azt tartja, hogy ezek a Mátra északi és a Bükk hegység nyugati oldalán letelepült palócságnak kiszakadt töredékei. A palócokról pedig általánosan azt tartják, hogy a honfoglaló magyarokhoz csatlakozott kunok ivadékaik, kiket Anonymus a Bükk és Mátra hegység déli lejtőin helyez el.

Maga a matyó elnevezés eredetére kétféle magyarázat is van: Mezőkövesd Mátyás királytól kapott mezővárosi rangot és 1472-ben, Szent László napján a király járt is a városban, ezért sokan úgy tartják, a Mátyást szerető matyók a király nevének becézett alakjából kapták nevüket.

A másik elgondolás alapján szerint azonban inkább csúfnévről lehet szó, amellyel eredetileg a környék református lakóitól vallási-kulturális értelemben elkülönülő katolikus mezőkövesdieket illették, de később ez a csúfolódó jelentésárnyalat feledésbe merült.

Sétánk végeztével rövid kávé- és sütiszünetre betértünk a Hadas városrész jelképes kapujánál lévő Rozmaring cukrászdába, ahol kedves kiszolgálásban volt részünk.

A Mezőkövesden eltöltött tartalmas órák után folytattuk utunkat a Bükk völgyei felé. A nap fennmaradó részét Bogácson töltöttük. **Bogács** és környéke az őskor óta lakott, a 19. században új-kőkori kőszerszámokat találtak itt. A települést 1248-ban említik először, Bogachi néven. Nevezetessé 1950 körül vált, amikor olajfúrás során termálvizet találtak, melyre termálfürdő épült.

Bogácson először a Tours-i Szent Márton tiszteletére felszentelt **Szent Márton templomba** látogattunk, ahol Lipcsák János plébános fogadott minket nagy szeretettel és mutatta be a templomot. Az eredetileg román, jelenleg román-gótikus stílusú templom feltehetően a községgel egyidős épület, mivel Bogács első írásos említésekor, 1248-ban már jelenlegi helyén, bár közel sem jelenlegi formájában állt a templom, amely akkor még Szent György nevét viselve. A 13. században épült templomrészek a következők: a sekrestye, a szentély, a kápolna és a torony egy bizonyos magasságig. A templom mellett már akkor létezett a régi temető, amelyet a templommal együtt kőfallal vettek körbe. A török hódoltságot a templom átvészelte, de az 1724-ből származó adatok már Szent Mártont említik a templom védőszentjének. 1730 és 1739 között két harangot öntetnek a hívek Szent Márton tiszteletére, majd 1758-ban Kálmán János kanonok küldött egy nagy harangot a templom részére. 1800-1801-ben tatarozzák a templomot, a tetejét zsindegyel fedik, belülről teljesen átalakítják. Ekkor már orgonája van a templomnak, s megtalálható a keresztelőkút a rajta levő Keresztelő Szent János szobrával.

1824-ben készült a templom mellett álló Nepomuki Szent János szobra. A XIX. sz. végén többször vihar rongálta meg a templomot, így leégett a torony, villámcsapás olvasztotta meg a harangokat, melyeket a hívek pótoltak. 1901-ben ismét felújítják a templomot, ekkor kerül a Szent Mártont ábrázoló oltárkép a templomba. 1909-ben a Rieger cégtől új orgonát vásárolnak. A templomot 1925 tavaszán földrengés rongálja meg. 1928-ban kerülnek a mai harangok a templomba, az első világháború alatt elhurcolt két harang és a megmaradt, de időközben megrepedt harangok helyébe.

1940-ben kifestik a templomot, akkor készül a Jó pásztor kép, a mezőkövesdi Szent István templomból már megismert Takács István festőművész alkotása. 1984-ben új sisakot kap a

torony. 1992-93-ban nyerte el a szentély a mai alakját, a szembemiséző oltárt Csiki László kőfaragó mester bogácsi vörös-kőből faragta ki. A tabernákulum, a szószék és a felolvasó állvány Fülöp András munkája. 1995-ben kerültek új padok a templomba Németországból.

2000-ben, a 2000 éves római katolikus egyház tiszteletére a templom új tetőhéjazatot kapott, valamint belső meszelés történt, melynek során megújult a Takács István készítette homlokzati freskó is.

2005-ben került a templomba a Bogácsi Madonna néven emlegetett, különleges múltra visszatekintő kegyeleti szobor. A 400-500 éves szobor származási helye feltehetően Anglia vagy Írország, amely előbb az Ibériai-félszigetre került, majd Nybérius Bertil magyar származású svéd állampolgár révén a bogácsi műemléktemplomba.

A templom a temetődombon áll, ahonnan szép kilátás nyílik a község házaira, a környező hegyekre és a vele szembe álló kilátóra.

A templom megtekintés után felsétáltunk a falu mellett található dombra, ahol a **Millenniumi-kilátó** található. A földszintes hatszög alapú kilátó a helyben található vörös kövekből épült, innen remek kilátás nyílt a falura és az azt körülvevő hegykoszorúra.

A séta után a **Bogácsi gyógyfürdő**ben fürdőztünk. Az itt talált gyógyvizet 1955-ben olajfűrés közben találták. Az itt felszínre kerülő víz 2001-ben gyógyvíz minősítést kapott. A fürdőben 9 medence található, melyből 4 medence a téli időszakban is üzemel. A gyógyvizes medencékben 20 percig ajánlott tartózkodni. A fürdő az elmúlt években jelentős korszerűsítésen modernizáláson esett át.

A napi program után jól esett a kellemes gyógyvíz, mindenki megtalálta a neki legszimpatikusabb medencét. A három óra fürdés után hazafelé vettük az irányt, de még előtte friss barackot, cseresznyét vásároltunk a fürdővel szemben lévő helyi termelői piacon.

Ez a szép utunk a Bp. VI. kerületi Terézvárosi Önkormányzat pályázati támogatásával valósult meg, melyet tagjaink nevében ezúton is köszönünk.

Szöveg: Véső Tamás túravezető

Fotók: Mógor Gabriella